

Teppo Eskelinen

**AIKAPANKKIEN
YHTEISKUNNALLISET
VAIKUTUKSET
JA VEROTUS**

© Teppo Eskelinen 2014

Julkaisija Vasemmistofoorumi ry

Kannen kuva Susanne Nilsson / flickr.com/ 12020409446 / CC

Sisällys

Tiivistelmä.....	5
1. Aluksi: mitä ja miksi?	7
1.1 Mitä aikapankit ovat?	7
1.2 Verotuskysymys.....	8
2. Tausta: yhteiskunnallisia trendejä	11
3. Aikapankki rahajärjestelmänä ja politiikkana.....	14
4. Aikapankkien käyttö.....	16
4.1 Käyttäjäprofiili	16
4.2 Motiivit aikapankkien käyttöön.....	17
4.3 Käytetyt / halutut palvelut.....	18
4.4 Ammatillisuus	19
4.5 Palveluiden korvautuvuus.....	19
5. Yhteiskunnallisia vaikutuksia	21
6. Aikapankkien verotus.....	24
6.1 Euroverotus ja aikapankin käyttäjien verokannat.....	24
6.2 Toviveron malli: hallinnollinen	25
6.3 Toviveron malli: autonominen	27
7. Lopuksi	29
Liite: Kysely aikapankkien käyttäjille	30

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä analysoidaan suomalaista aikapankkitoimintaa ja sen merkitystä. Aikapankkitoiminta on Suomessa verraten nuorta eikä sen yhteiskunnallisia vaikutuksia ole juuri systemaattisesti selvitetty. Viime aikoina toiminta on ollut paljon esillä. Mielenkiinnon tautalla on ennen kaikkea verohallinnon viime vuonna antama ohjeistus, jonka mukaan aikapankissa tapahtuva ”vaihtotyö” tulisi ilmoittaa verotuksessa euro-määräisen arvonsa mukaan. Linjaus on herättänyt paljon keskustelua.

Selvityksen alussa analysoidaan aikapankkien luonnetta. Tähän kuuluu analyysi laajemmista yhteiskunnallisista trendeistä, joita voi pitää yhteiskunnallisena kontekstina aikapankkien synty-miselle. Lisäksi tehdään joitakin huomioita aikapankkirahan ja ”tavallisen” rahan keskeisistä eroista. Tämän jälkeen

selvitetään aikapankkien käyttäjäprofiili, käyttäjien aikapankissa toimimisen syitä sekä heidän kokemuksiaan aikapankkien käytöstä. Analyysi perustuu aikapankin käyttäjille tehdyn lomakekyselyn vastausaineistoon. Nämä vastaukset antavat myös selvyyttä veroviranomaisia huolestuttaneisiin seikkoihin, esimerkiksi aikapankkivaihtojen ammattimaiseen luonteeseen. Kyselyn tulosten, alussa analysoitujen yhteiskunnallisten trendien sekä kansainvälisten havaintojen pohjalta voidaan tehdä alustavia havaintoja aikapankkien yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Selvityksen lopussa pohditaan joitakin mahdollisia skenaarioita aikapankkitoiminnasta ja verotuksesta. Yhtenä skenaariona esitetään karkea malli verotuksen organisoimiseksi niin, että se voisi toimia aikapankkien omalla valuutalla.

1. Aluksi: mitä ja miksi?

1.1 MITÄ AIKAPANKIT OVAT?

Aikapankki¹ on vaihtoehtoisen talouden ja palveluorganisaation järjestelmä. Järjestelmä toimii niin, että jäsenet tarjoavat oman osaamisensa mukaisia palveluja toisilleen ja laskuttavat niistä aikapankin valuutassa. Valuuttana toimii kirjanpidollinen virtuaaliyksikkö ”tovi”. Tovin arvo määräytyy puhtaasti käytetyn ajan mukaan: yksi tunti vastaa yhtä tovia. Ilmoitukset näkyvät aikapankin tietokannassa, ja ne myös kootaan säännöllisiin uutiskirjeisiin, joissa on sekä halutaan- että tarjotaan-kategoriat. Näin pyritään tarpeiden ja osaamisen kohtaamiseen tasa-arvoisessa hengessä ilman markkinoita. Palveluun kuluvan ajan tasa-arvoisuus on yksi aikapankkien keskeisistä lähtökohdista.

Järjestelmän mahdollistaa keskitetty kirjanpito: jokaisella aikapankin jäsenellä on tovitili. Itse asiassa aikapankkiin kuulumisen ei tarvitse tarkoittaa mitään muuta kuin tämän tilin olemassaoloa. On jokaisen käyttäjän oma asia, kuinka paljon palveluita tarjoaa ja kuinka paljon käyttää. Tili voi olla myös miinuksella, mutta positiivinen tai negatiivinen saldo ei saisi olla yli 50 tovia.

Aikapankkien voikin sanoa olevan luonteeltaan moni-ilmeisiä järjestelmiä.

Aikapankkia voisi yhtä hyvin kuvata vaihtoehtoiseksi rahajärjestelmäksi, täydentäväksi palvelujärjestelmäksi, organisoiduksi naapuriavuksi ja talkoiksi, vertaistukijärjestelmäksi – ja oikeastaan näiksi kaikiksi yhtä aikaa.

Useimmat aikapankit ovat osa kansainvälisesti verkostoitunutta CES-järjestelmää (community exchange systems). CES-järjestelmä tarjoaa aikapankeille ja useille muille yhteisövaluutoille teknisen alustan niiden toimintaa varten. Useissa maissa aikapankit ovat varsin suuria ja vakiintuneita järjestelmiä. Lukuisia toimivia aikapankkeja on esimerkiksi Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Japanissa, Etelä-Afrikassa ja useissa Etelä-Amerikan maissa. Monissa näistä maista aikapankeilla on merkittävä rooli repaleisen julkisen palvelujärjestelmän täydentäjänä. Toisinaan, erityisesti Ison-Britannian tapauksessa, on tosin herännyt myös epäily, että aikapankit voivat myös toimia julkisen palvelujärjestelmän heikentämisen oikeuttajina². Siksi on syytä selvittää tarkkaan, onko kyseessä luonteeltaan täydentävä vai korvaava järjestelmä.

Aikapankit ovat osa niin sanottua vertaistuotantoa. Vertaistuotanto tarkoittaa lyhyesti sitä, että ihmiset tuottavat palveluita toisilleen ”itse”.

1. ”Aikapankki” viittaa tässä aikapankkeihin yleisesti. Kun puhun tietystä aikapankista, se ilmoitetaan erikseen (esimerkiksi Stadin Aikapankki).

2. esim. Lee Gregory: Co-option, resilience or resistance? Lessons for community currency systems from the UK development of time banking. Draft paper.

Tarkoituksena on purkaa tuottaja-kuluttaja-rooleja ja korostaa, että kaikilla ihmisillä on taitoja ja tarpeita ja he voivat organisoidua toisilleen hyödyllisellä tavalla ilman eriarvoisuutta luovia markkinoita. Aikapankin arvonmäärittäminen ja toimintamuoto siis pyrkivät rakentamaan vertaiselta vertaiselle tuotettuja ja suunnattuja palveluja. Vertaistuotannon ohella puhutaan solidaarisuustaloudesta. Tällä tarkoitetaan laajemmin vaihtoehtoisen talouden hankkeita, joissa ydinarvoina ovat ekologinen kestävyys, yhteisöllisyys ja demokratia³.

Aikapankki laajamittaisempana ilmiönä on Suomessa verrattain uusi. Suomessa on tunnettu samalla idealla toimivia pienempiä ”vaihtopiirejä” jo pitkään. Suurin ja eniten esillä ollut aikapankki Stadin Aikapankki (STAP) on perustettu 2009. Aluksi se toimi Kumpulän vaihtopiirin nimellä, mutta toiminta levisi hyvin pian aktiivien kotikulmilla Kumpulasta laajemmaksi. Suomessa on myös useita pienempiä aikapankkeja. Periaatteessa niitä on jopa 40, mutta käytännössä suurin osa niistä ei ole toiminnassa tai toiminta on erittäin pienimuotoista. Suomen aikapankkivaihtoista noin 70 prosenttia tehdään Stadin Aikapankin (STAP) piirissä. Toimivia aikapankkeja on kuitenkin esimerkiksi Turussa, Mikkelissä, Tampereella ja Hämeenlinnassa.

Stadin Aikapankilla oli tammikuussa 2014 noin 3000 rekisteröitynyttä käyttäjää, joista noin 2000 on tosiasiaa tehnyt vaihtoja. Toiminnan aikana on suljettu noin 180 tiliä. Korkeimmillaan transaktioita on ollut kalenterikuukauden aikana 350 kappaletta, ja korkeimmillaan tovivolyymi kalenterikuukauden aikana on ollut 1250. Ennätyskuukauden

AIKAPANKIN KÄYTTÖ

Aktiiviset käyttäjät:

3000, joista 20 organisaatioita

Uudet käyttäjät vuosittain:

2010: 450

2011: 550

2012: 1260

2013: 450

Keskimääräinen kuukausi:

134 vaihtoa, vaihdon arvo 365 tovia, sisäisen toivon kertymä 20 tovia.

aikana siis on tehty päivässä keskimäärin noin 10 vaihtoa ja vaihdettu noin 40 tovia. Minkä tahansa taloudellisen järjestelmän kriteereillä toiminta on siis erittäin pienimuotoista, vaikkakin viime vuosina (ennen verottajan päätöstä) se on ollut vahvassa kasvussa. Nopeimman kasvun vuosi oli 2012.

1.2 VEROTUSKYSYMYKSIÄ

Viime aikoina veroviranomaisten kiinnostus aikapankkeja kohtaan on nostanut ne erityisen huomion kohteeksi. 5.11.2013 päivätyssä ohjeessaan veroviranomaiset rinnastivat suurimman osan aikapankeissa vaihdettavista palveluista ”vaihtotyöhön”, joka on veronalaista tuloa. Vaihtotyö tarkoittaa kahdenkeskiseen sopimukseen perustuvaa vastavuoroista työntekeä, ja veroviranomaisten mukaan aikapankeissa on kyse eräänlaisesta epäsuorasta vaihtotyöstä. Aikapankin käyttäjän tulisi ilmoittaa verottajalle kaikki vaihtotyö euromääräisen arvonsa mukaan.

Veroviranomaisten ohje on huomattavan jyrkkä, ja se tuli selvästi yllätyksenä aikapankkien käyttäjille. Aktiivit olivat odottaneet toiminnan näkökulmasta myönteisempää päätöstä. Linjaus on nähty kielteisenä koko omaehtoista

3. <http://www.commonsf.fi/mita-solidaarisuustalous>

aikapankkijärjestelmää ja sen aktiivien työtä kohtaan. Se on myös selvästi vaikeuttanut aikapankkien toimintaa. Jo transaktioiden määrällä mitattuna aikapankeissa tehtävien vaihtojen määrä on veroviranomaisten linjauksen jälkeen laskenut selvästi, ja monien pienempien paikkakuntien perusteilla olevat aikapankit ovat jääneet suunnitteluasteelle tai toiminta on hiipunut. Jotkut aikapankit on lakkautettu verottajan ohjeen jälkeen. Aikapankit ovat myös ottaneet kantaa verotusjärjestelyä vastaan (jo ennen viranomaisten linjausta julkistetussa) yhteisessä kannanotossaan⁴ ja esittäneet vähintään verovapaata selvitysaikaa. Verottaja ei ole toistaiseksi reagoinut näihin, ja tilanteen voi sanoa olevan epäselvä.

Ohjeen jyrkkyys asettuu myös erikoiseen valoon, kun sitä verrataan muihin julkisiin kannanottoihin aikapankeista. Esimerkiksi Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön 4.6.2013 kirjoitetussa raportissa todetaan, että ”vaihdettujen palveluiden taloudellista merkitystä on pidettävä marginaalisena” ja että ”elinkeinotoiminnan muodossa harjoitettua toimintaa ei ole havaittu”⁵. Toisaalta esimerkiksi Helsingin kaupunki mainitsi 3.9.2012 hyväksytyssä Globaalin vastuun strategiassaan tavoitteenaan selvittää, miten kaupunki voisi tukea aikapankkijärjestelmää⁶. Minkäänlaisia selvityksiä ei ilmeisesti ole tehty, eikä kaupunginhallitukselle ole myöskään raportoitu asian edistymisestä. Käytännössä kaupungin-

hallituksen parissa asiaa on pidetty hankalana eikä sitä ole veroviranomaisten linjauksen vuoksi haluttu käytännössä edistää.

Mutta miksi verottaja on tuntenut tarvetta puuttua aikapankkijärjestelmään näinkin voimakkaasti? Tähän voidaan antaa erilaisia vastauksia. *Charitalismin* mukaan valtion vallan ja talouden toiminnan keskeinen edellytys on valtion rahoitusmonopoli. Valtiot ovat täten ymmärrettävän herkkiä kaikkia järjestelmiä kohtaan, jotka uhkaavat tätä rahamonopolia. *Kommodifikaatio-dekommodifikaatio -mallin* mukaan taas hyvinvointiyhteiskunnassa markkinoiden ajatellaan tuottavan mahdollisimman tehokkaasti, jotta kertyneillä verotuloilla voidaan vapauttaa toisia elämänalueita markkinoiden logiikasta. Tästä katsannosta katsoen aikapankkijärjestelmä voi näyttäytyä hyvinvointijärjestelmien rahoittamisen uhkana.

Toki täysin relevantti selitys verottajan päätökselle on myös *satunnainen linjaus*. Päätös aikapankkien vaihtotyön verotuksesta voi olla yksittäisen virkamiehen tekemä päätös, jonka olisi samoista lähtökohdista voinut tehdä aivan hyvin toisinkin. Tämä on täysin mahdollista. Kuitenkin verotusjärjestelmä on organisoitu niin, että muutoksen hakeminen tällaiseen linjaukseen on hyvin vaikeaa. Poliitikotkaan eivät mielellään puutu virkamiesvastuulla oleviin linjauksiin. Voidaan myös kysyä, onko kyse ”kaltevan pinnan” ongelman pelosta: jos verottaja sallisi aikapankit, olisiko pian jokin uusi ryhmä uuden valuutan kanssa samassa tilanteessa?

Keskeinen taustatekijä joka tapauksessa on, että verottajalla on huomattavia vaikeuksia tulkita aikapankin perustavia kategorioita. Verojärjestelmä toimii dikotomioiden varassa, joihin aikapankki ei sovi: työllinen/työtön,

4. <http://stadinaikapankki.files.wordpress.com/2013/09/stap-julkinen-kannanotto3.pdf>

5. Verohallinto (2013) Aikapankit Suomessa. Verohallinto, harmaan talouden selvitysyksikkö 4.6.2013

6. http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatos/2012/Halke_2012-09-03_Khs_30_Pk/2D439C5A-D5C7-4F6A-A81B-1531487537C9/Liite.pdf

ammatti/harraste, palkkatuloa tuottava/ ilmainen, ja niin edelleen. Havainnollinen esimerkki on facebook-sivu ”kysy aikapankkien verotuksesta”, jonka veroviranomaiset perustivat tekemänsä linjauksen jälkeen. Taustalla oli pyrkimys avoimuuteen ja kommunikatiivisuuteen suhteessa aikapankkilaisiin. Sivustolla linjauksen vaikutuksesta kysymyksiä esittäneet aikapankin käyttäjät kuitenkin kokivat, että verottaja oli hyvin kyvytön antamaan vastauksia käyttäjiä askarruttaneisiin konkreettisiin kysymyksiin.

Periaatteessa verottaja toki toimii omissa puitteissaan johdonmukaisesti.

Aikapankin aktiivit argumentoivat, ettei aikapankkitoimintaa saisi verottaa, koska se on inhimillisesti arvokasta: toiminta luo yhteisöllisyyttä ja niin edelleen. Verottaja ei kuitenkaan luonteensa puolesta ajattele tällaisia asioita. Verottaja kysyy, mitä toimintoja kuuluu verotettavien asioiden piiriin, ei sitä, tuhotaanko verotuksella jotain jostain näkökulmasta arvokasta. Verottaja epäilemättä on ajatellut jopa ”tulevansa vastaan” aikapankkeja, kun se perusti mainitun sivuston. Kuitenkin aikapankin kategorisointiongelman takia viranomaiset ovat hankaluuksissa.

2. Tausta: yhteiskunnallisia trendejä

Kun arvioidaan aikapankkijärjestelmän syntymisen ja vahvistumisen syitä, ihmisten intoa tämän tyyppiseen aktiivisuuteen ja järjestelmän (konkreettisia ja potentiaalisia) yhteiskunnallisia vaikutuksia, on tarpeen tehdä nopea katsaus asian kannalta relevantteihin laajempiin yhteiskunnallisiin trendeihin. Tällaisista trendeistä puhutaan tulevaisuudentutkimuksen metodologiassa yleensä ”megatrendeinä” – käsite tosin on kärsinyt inflaatiosta ja voisikin olla riittävää puhua yhteiskunnallisista trendeistä. On huomattava, että tällaisten megatrendien analyysi on aina jossakin mielessä spekulatiivista. Voidaan kuitenkin suhteellisen ongelmattomasti erottaa seuraavat yhteiskunnalliset megatrendit, jotka selittävät aikapankkijärjestelmien vahvistumista ja potentiaalisesti hyvinkin suurta yhteiskunnallista merkitystä.

Taloudellinen epävakaus. Viime vuosikymmenten kansainvälistä taloutta on leimannut erityisesti finanssoitumisen aiheuttama huomattava epävakaus. 1980-luvun jälkeen rahoituskriiseistä on tullut hyvin tavallisia. Pienempiä kuplia koetaan jatkuvasti eri sektoreilla. Merkittäviä kansainvälisiä rahoitusvetoisia talouskriisejä on koettu noin viiden vuoden välein. Euroalueen rakenteellinen epävakaus kärjistää tilannetta. Tässä tilanteessa yhteiskunnallista ilmapiiriä leimaa tietty epäusko makrotaloudellisten ratkaisujen kestävyYTEEN. Talouspoliittisten ratkaisujen vuoksi laskusuhdanteet heijastuvat varsin suoraan

työllisyystilanteeseen. Tässä ilmapiirissä on luontevaa, että ihmiset hakevat ja myös aktiivisesti rakentavat erilaisia tasapainottavia talousratkaisuja.

Korkea työttömyys. Suomessa ja käytännössä muissakin OECD-maissa on luovuttu täystyöllisyyspolitiikasta, ennen kaikkea kysyntäinflaatioon liittyvien pelkojen vuoksi. Pysyvästi korkealla työttömyysasteella on useita yhteiskunnallisia seurauksia. Ensinnäkin täystyöllisyyteen nojaava hyvinvointivaltiojärjestelmä kohtaa rahoituspaineita. Toiseksi työttömyys aiheuttaa sosiaalisia ongelmia. On aito yhteiskunnallinen kysymys, miten työttömät voivat säilyä itsensä hyödylliseksi kokevina yhteiskunnan jäseninä. Kolmanneksi korkea työttömyys osaltaan tukee ns. prekarisaatioilmiöitä: työvoimalla on paine olla entistä joustavampaa. Tämä näkyy myös elämänratkaisuisa: esimerkiksi vanhempainvapaalta tai opiskelijan statukselta ei ole niin kiire pois viralliseen työelämään, ja eläkkeelle siirrytään herkemmin. Käytännössä nämä elämässään joustajat ovat myös usein halukkaita osallistumaan taloudelliseen toimintaan jossain muodossa. Työelämän joko/tai –malli vaikeuttaa sekä työelämään osallistumista että sosiaalietuuksien käyttöä.

Demografiset muutokset. Suomessa, kuten käytännössä kaikissa OECD-maissa, syntyvyys ei riitä väestön uusintamiseen edes yhdessä nettovoittoisen maahanmuuton kanssa. Tämä aiheuttaa huomattavan pullistuman nyt eläkkeelle

siirtyvissä tai siirtyneissä ikäluokissa. Joidenkin vuosikymmenien sisällä edelleen vanhentuvan väestön hoivajärjestelmälle saattaa aiheutua raskastakin painetta. Hoivajärjestelmä pystyy kyllä ”käsittämään” ihmiset, mutta se, riittävätkö työntekijäresurssit inhimillisiin kohtaamisiin ja täten vanhusten elämän laadun ylläpitämiseen, on aito kysymysmerkki, erityisesti kun kotihoitoa on tarkoitus lisätä. Toisaalta toimeliaan ja vapaaehtoistyöstä kiinnostuneen eläkeläisväestön määrä kasvaa myös huomattavasti.

Paineet julkisrahoitteisille hyvinvointijärjestelmille. Nämä seuraavat suhteellisen suoraan kolmesta yllämainitusta. Toki hyvinvointijärjestelmien rahoitus on ennen kaikkea poliittinen valinta, mutta tällä hetkellä poliittiset voimasuhteet näyttävät otollisilta pikemmin hyvinvointijärjestelmien karsimiselle kuin laajentamiselle. Lisäksi rahoitus pohjaa rajaavat vahvasti euroalueen rahapoliittisesti rajoittavat institutionaaliset ratkaisut sekä de facto valtaa käyttävän Valtionvarainministeriön sitoutumisen tiukkoihin menokehyksiin.

Urbanisaatio ja ”sinkkuuntuminen”. Suomessa on ollut viime vuosikym-

menet käynnissä voimakas muuttoaalto niin sanottuihin kasvukeskuksiin. Samalla yhden hengen talouksien määrä on huomattavassa kasvussa. Tämä aiheuttaa toisinaan huolta urbaanista juurettomuudesta ja yhteisöllisyyden puutteesta. Näissä olosuhteissa on varsin luonteavaa, että ihmiset etsivät uudenlaisia yhteisöllisyyden muotoja nimenomaan urbaanialueiden sisällä ja pyrkivät näin luomaan jonkinlaisia ”virtuaalisia kyläyhteisöjä”.

Vapaaehtoistoiminnan professionaalisaatio. Useissa maissa, Suomi erittäin hyvänä esimerkkinä, kansalaisyhteiskunnan toiminnot ovat viime aikoina vahvasti ammattimaistuneet ja institutionalisoituneet. Kansalaistoiminnan ammattimaistuminen vähentää ihmisten motivaatiota vapaaehtoistointaan. Vapaaehtoistoinnasta tulee ylhäältä käsin johdettua ja valmiiksi suunniteltua. Tämä suuntaa ihmisten toimintahalua uusiin muotoihin. Esimerkiksi aikapankkijärjestelmän sisällä toimiva Aika parantaa -verkosto saattaa hyvin olla tulevaisuuden vertaistuen muoto, jos vertaistuen vapaaehtoiset vastaavasti vähenevät perinteisistä sote-instituutioista.

AIKA PARANTAA -VERKOSTO

Aika parantaa on aikapankkijärjestelmän yhteyteen syntynyt vertaistukiverkosto. Verkosto järjestää tukihenkilöitä vaikeassa elämäntilanteessa oleville ihmisille. Tilanteet, joissa tätä ”tovitukea” haetaan, voivat vaihdella masennuksesta esiintymisjännitykseen, ja apua voi hakea vaikkapa viranomaisten kanssa toimimiseen. Tukihenkilöt voivat olla ammattilaisia tai kokemusasiantuntijoita. Kyse on ennen kaikkea läsnäolosta ja vaikeassa elämäntilanteessa olevan ihmisen kuuntelemisesta. Tovitukija sitoutuu korkeisiin eettisiin periaatteisiin ja yleensä 5-6 tapaamiskertaan, tuettavan toiveiden mukaan. Tovituesta maksetaan aikapankkijärjestelmän kirjanpidossa eli toveilla. Tovitili luonnollisesti voi olla miinuksella, mutta laajempaan ajatuksena on, että tuen tarve voi yllättää kenet tahansa ja on perusluonteeltaan tilapäistä: tuettava on huomisen potentiaalinen tukija. Vaikeiden sairauksien hoitoon Aika parantaa -verkoston palveluita ei ole tarkoitettu.

Näiden trendien valossa aikapankki-järjestelmä voidaan nähdä selvästi vastuksena aitoon yhteiskunnalliseen kysyntään. Useat ihmiset kokevat tarvetta luoda vakaita ja paikallisia talousratkaisuja, uudenlaista yhteisöllisyyttä ja ”vertaistuotantoa”, sosiaalipalvelujärjestelmiä täydentäviä inhimillisen kohtaamisen tiloja sekä työssä/työtön –dikotomian ylittäviä talousmalleja. Oikeastaan voisi pitää suorastaan ihmeenä ja traagisenaikin, ellei tämän tyyppisiä vaihtoehtoisia talous- ja palvelujärjestelmiä syntyisi.

On toki syytä korostaa, että aikapankit eivät voi korvata esimerkiksi valtion kysynnänsäätelypolitiikkaa tai sosiaalipalvelujärjestelmiä. Kysymys onkin nähtävä niin, että tietyssä yhteiskunnallisessa kontekstissa tietynlaiset paikalliset ratkaisut ovat ymmärrettäviä. On myös luultavaa, että vastaavan kaltaista toimintaa syntyy vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa joka tapauksessa, kyse on vain siitä, minkälainen suhde valtiovaltaan tuolle toiminnalle kehittyi.

3. Aikapankki rahajärjestelmänä ja politiikkana

Aikapankeissa on kyse samaan aikaan täydentävästä ja itseorganisoituvasta palvelujärjestelmästä sekä vaihtoehtoisesta rahajärjestelmästä. Rahajärjestelmän kritiikki ja ”täydentävien rahajärjestelmien” idea onkin yleistynyt runsaasti viime aikoina. Esimerkiksi erilaiset paikallisrahajärjestelmät ovat kasvattaneet huomattavasti suosiotaan. Monissa kaupungeissa ja monilla alueilla on oma täydentävä rahayksikkö, joka on (negatiivisen kannustimen tuottavalla pienellä kurssin heikennyksellä) vapaasti vaihdettavissa alueen varsinaiseen rahaan, mutta jota voi käyttää ainoastaan paikallisrahajärjestelmässä mukana olevien yritysten tuotteiden ostamiseen. Tällainen on esimerkiksi Bristolin punta Englannissa⁷. Joissakin järjestelmissä paikallisraha on tavallaan irrallinen alueen virallisesta valuutasta, ja sen arvo pyritään sitomaan pikemmin palveluiden arvoon. Esimerkistä käy uusiseelantilainen hands-rahajärjestelmä⁸.

Tavallisen rahan ja aikapankkirahan erottaa moni asia, mutta keskeinen on kysymys rahan rajoista. Moderni raha on lähtökohtaisesti mahdollisimman universaalialia ja täysin vaihdettavaa. Sen perimmäinen ajatus on, että ”rahalla saa kaikkea”. Vaikka tietysti on olemassa eri valuuttoja, ne pyritään saamaan mahdollisimman helposti keskenään vaih-

dettaviksi. Taloustieteellisin käsittein ilmaistuna raha on kaikkein likvidein omaisuuden muoto. Aikapankkiraha taas edustaa ”rajattua rahaa”. Aikapankkirahan poliittisuus, ja laajemmin koko idea, perustuu siihen, että mahdolliset käyttökohteet on yhteisöllisesti määriteltä. Aikapankkirahan perustana on aikapankin eettinen koodisto⁹, joka määrittelee tovien mahdolliset käyttökohteet. Tämä tavallaan luo aikapankin demokraattisena yhteisönä: se päättää, mitä sen rahalla voi tehdä.

Aikapankin ”sisäiseen politiikkaan” liittyy paljon keskustelua siitä, miten aikapankki tekee päätöksensä. Esimerkiksi Stadin Aikapankin sisällä on huomattavasti tällaista keskustelua¹⁰. Kuka päättää –keskustelu rakenteistaa myös kysymystä siitä, millä ehdoilla aikapankkirahan rajoista voidaan neuvotella. Useimmat aikapankin aktiivit tuntuvat pitävän jatkuvaa demokraattista ”rahan rajojen” määrittämistä toisaalta aikapankille leimallisena ja tärkeänä, toisaalta työläänä prosessina, jossa demokraattisen oikeutuksen rajoja täytyy jatkuvasti etsiä. Ongelmaksi muodostuu se, että Aikapankki on tavallaan samaan aikaan rahajärjestelmä (johon voi osal-

7. <http://bristolpound.org/>

8. <http://www.selfreliance.org.nz/group.php?g=8>

9. <http://stadinaikapankki.wordpress.com/tietoja/stadin-aikapankin-arvokasitekartta/>

10. Esimerkiksi osoitteessa <http://stadinaikapankki.wordpress.com/tietoja/miten-stadin-aikapankki-toimii/keskustelua-stadin-rakenteesta/>

listua ”vain” palveluiden vaihtajana) että eräänlainen poliittinen projekti, joka jatkuvasti hakee muotoaan. Päätöksiä tehdään erityisesti Aikapankin jäsentapaamisissa. Ongelmaksi tässä tulee, miten paljon päätöksiä väistämättä käyttäjäkuntaa pienemmän joukon kokoaavat jäsentapaamiset voivat tehdä niiden puolesta, jotka eivät ole jäsentapaamisissa – ja joista osa toisaalta haluaakin delegoida päätökset muille ja osallistua toimintaan ”vain” käyttäjänä.

Myös verottajan linjaus on selvästi provosoinut näitä keskusteluja. Jotkut käyttäjistä selvästi kokevat, että Aikapankki saisi toimia verottajalta rauhassa, jos aikapankkirahan käyttökohteita rajattaisiin voimakkaammin. Tällöin turhautuminen liittyy kokemukseen siitä, että aikapankissa toimii ”ammattimaisia yrittäjiä”. Toiset taas haluaisivat enemmänkin mukaan esimerkiksi ruoka-osuuskuntien kaltaisia yritysmuotoisempia toimijoita, jotta Aikapankki toimisi kokonaisvaltaisemmin vaihtoehtoisen talouden mallina. Oli sitten asiasta mitä mieltä tahansa, nämä keskustelut osoittavat, että keskeinen osa Aikapankin toimintaa on toiminnan perusteiden jatkuva uudelleenmäärittely: mitä toveilla voi ostaa?

Kyse on toki rahasta vain osittain: toisaalta kyse on myös uudenlaisesta palvelujärjestelmästä ja yhteisön vahvistamisen mekanismista. Tämä vain alleviivaa aikapankkirahan poliittisuutta. Nykyisenkaltaisen rahajärjestelmän

koetaan itsessään tuottavan tietynlaista vieraantuneisuutta, riippumatta siitä, minkälaisia henkilökohtaisia piirteitä järjestelmän sisällä olevilla ihmisillä on. Keskusteluissa ”vaihtoehtovaluutoista” nousee esille kasvupakko, rahan rooli ”velkarahana” ja koron ongelma¹¹ (osaa näistä kritiikeistä voi tosin pitää hieman kummallisina). Vastaavasti aikapankkirahan itsessään koetaan jo muotonsa puolesta luovan uusyyhteisöllisyyttä.

”Aikapankissa olen tekemisissä todellisen ihmisen enkä kasvottoman ”palveluntarjoajan” kanssa.”

”Aikapankkilaisilla ei ole taka-ajatuksena myydä tuotetta.”

Tavallaan tovi on palveluiden arvonnittamiseen hyvä väline siinä missä tavallinen rahakin. Palvelu kun on luonteeltaan sellaista, että sen arvo tavallaan aina mitataan ajassa: ihmisellä menee palvelun suorittamiseen tietty aika, eikä aika nopeudu talouden tehostuessa. Itse asiassa pyrkimyksistä mitata palveluiden taloudellista arvoa syntyy kaikenlaisia ongelmia. Palveluiden tuottavuuden mittaamisen tavoista ja siitä, onko mittaaminen ylipäänsä mahdollista, käydään jatkuvaa keskustelua. Toisaalta yhteiskunta- ja taloustieteiden tärkeä puheenaihe on myös niin sanottu Baumolin tauti, eli tavara- ja palvelutuotannon eriytminen tuottavuuden kasvu¹². Eräs ratkaisu olisi hyväksyä, että palveluiden ainoa kunnollinen arvomitta on aika.

11. Esim. Kennedy, Lietaer & Rogers (2012) *People money. The promise of regional currencies*. Triarchy press.

12. Esim. Elina Aaltio (2013) *Hyvinvointivaltio, Baumolin tauti ja väärät lääkkeet. Poliittinen talous 1:1*.

4. Aikapankkien käyttö

4.1 KÄYTTÄJÄPROFIILI

Aikapankkien käyttäjille tehdyn kyselyn perusteella voidaan varovasti luonnostella tyypillisen aikapankin käyttäjän profiilia. On toki muistettava kyselyn luonne: on aina mahdollista, että se ei osoita tyypillisen aikapankin käyttäjän vaan ainoastaan tyypillisen kyselyyn vastaajan profiilia¹³. Luultavaa on, että ainakin aktiiviset jäsenet ovat yliedustettuina. Aikapankki itse ei tilastoi käyttäjiään ominaisuuksien perusteella (esimerkiksi iän tai sukupuolen). Mainittu varaus mielessä pitäen voidaan kuitenkin tehdä muutamia huomioita aikapankkien käyttäjien profiilista.

Kyselyyn vastanneista 76% oli naisia. Kun lisäksi otetaan huomioon, että tämän lisäksi vastausvaihtoehtoisissa oli ”en osaa sanoa / halua määritellä”, voidaan todeta, että miesten osuus aikapankkien käyttäjistä on silmiinpistävän vähäinen. Tämä on merkittelevää. Missä tahansa järjestelmässä, jossa on yli ¾ edustus kumpaa tahansa sukupuolta, herää kysymys palvelun sukupuolittuneisuuden syistä ja seurauksista.

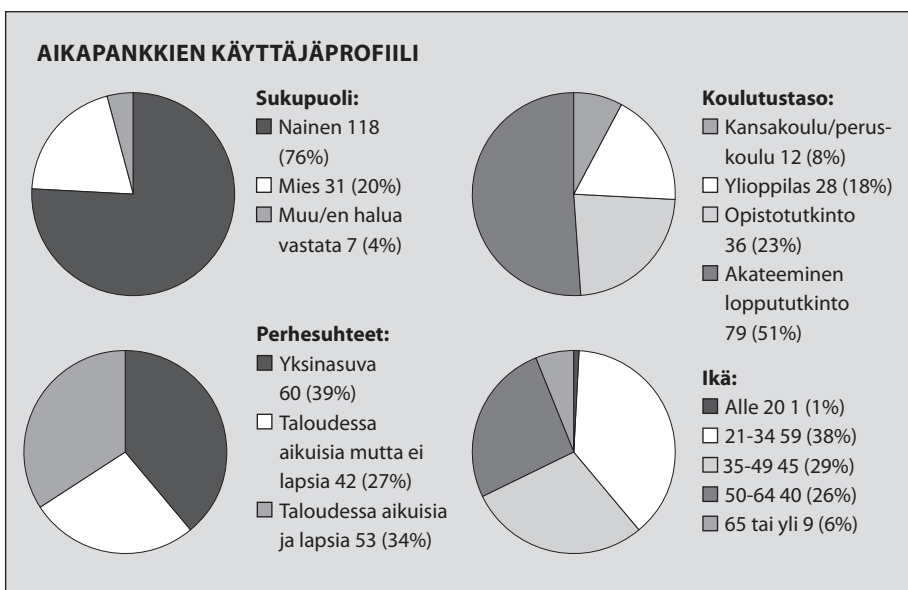
Voidaan toki ajatella, että epävirallisten verkostojen ja siteiden luominen on naisille helpompaa ja luontevampaa. Toisaalta aikapankin asema ”epäviralli-

sena” talouden muotona herättää myös kriittisiä kysymyksiä naisvaltaisuudesta. Voiko aikapankin riskeihin kuulua se, että siitä tulee naisten palvelu, kun miehet operoivat enemmän ”oikean” talouden parissa? Vaihtoehtoisen talousajattelun parissa kiinnitetään usein – aivan oikein – huomiota sukupuolivaikutuksiin. Esimerkiksi työelämän keventäminen, ”downshiftaus”, on terveellinen ilmiö, mutta tuntuu painottuvan syystä tai toisesta naisille. Aikapankit eivät kyllä vaikuttaisi toimivan erityisen vahvasti sellaisena mekanismina, joka luo joustoa taloudelliseen järjestelmään siirtämällä nimenomaan naiset sivuun työmarkkinoilta, mutta tällaisista riskeistä on syytä olla tietoinen.

Aikapankkien käyttäjäkunta vaikuttaa olevan myös hyvin koulutettua. 51% kyselyyn vastaajista ilmoitti omaavansa akateemisen loppututkinnon. Sen sijaan asumismuoto vaihtelee. Kun vastausvaihtoehtoina olivat ”yksinasuva”, ”taloudessa aikuisia mutta ei lapsia” ja ”taloudessa aikuisia ja lapsia”, vastaajaryhmät olivat jokseenkin yhtä suuria. Elämäntilanteiden osalta käyttäjät ovat siis varsin vaihtelevaa joukkoa. Ikäryhmistä taas olivat tasaisesti edustettuina kaikki ikäryhmät lukuun ottamatta nuoria (alle 20) ja eläkeläisiä (yli 65), joita oli todella vähän. Käyttäjät siis painottuvat vahvasti, ja ehkä hieman yllättäen, työikäiseen väestöön.

Vaihtojen määrällä mitattuna tyypillinen vastaaja teki ainoastaan yksittäisiä

13. Kyselyyn vastaajien määrä (n=171) oli kuitenkin sen verran suuri, että yleistyksiä voi pitää suhteellisen turvallisina.

vaihtoja (1-10) vuoden aikana. Tyypillinen käyttäjä ei siis käytä aikapankkia aktiivisesti harrastusmielessä, vaan oletettavasti pikemmin aitoon ja jossain määrin satunnaiseen tarpeeseen.

4.2 MOTIIVIT AIKAPANKKIEN KÄYTTÖÖN

Kysyttäessä aikapankkien taloudellista merkitystä, suurin osa vastasi, ettei aikapankkien käytöllä ole ollenkaan taloudellista merkitystä, tai että taloudellinen merkitys on vain vähäinen. 10 prosenttia vastaajista ilmoitti, että aikapankeilla on huomattava merkitys heidän taloudellisen pärjäämisensä kannalta. On kuitenkin huomattavaa, että samojen ihmisten vastauksissa muihin kysymyksiin toistuu tämä huomattava taloudellinen merkitys, joten näille ihmisille kyse on selvästi merkityksellisestä asiasta.

Kysyttäessä syitä käyttäjien aikapankkiin liittymiselle välittömään toimeentuloon liittyvät syyt eivät nousseet kovinkaan monissa vastauksissa esiin. Vastaukset voidaan jakaa kolmeen kate-

goriaan. Niitä voi kutsua esimerkiksi ideologisiksi, sosiaalisiksi ja käytännöllisiksi syiksi.

Ideologisilla syillä tarkoitan sen tyyppisiä selityksiä, joissa aikapankkiin osallistumista motivoi ennen kaikkea halu kehittää vallitsevalle rahajärjestelmälle ja laajemmin kapitalismille vaihtoehtoisia taloudellisia järjestelmiä. Aikapankki nähdään tällöin ennen kaikkea poliittisena projektina.

Sosiaaliset syyt viittaavat ennen kaikkea haluun tutustua lähiympäristön ihmisiin ja tulla osaksi naapurustoyhteisöä. Useissa vastauksissa viitataan aikapankkiin järjestelmänä, joka palauttaa kunniaan perinteisten maaseutuyhteisöjen hyveitä, kun modernissa kaupungissa ei voi ”mennä koputtamaan naapurin ovelle” eivätkä ihmiset pääsääntöisesti tunne toisiaan. Kyse on laajemmasta ”yhteisöllisyyden” tavoittelusta, mikä on ollut tärkeä kulttuurinen juonne kaikissa moderneissa järjestelmissä. Näitä järjestelmiä luonnehtivat korkea materiaaalinen elintaso ja laajat yksilönvapaudet, kääntöpuolenaan tietty

vieraantumisen kokemus ja yhteisöjen pirstoutuminen.

Toisaalta useat ihmiset mainitsevat vastauksissaan syiksi aikapankkien käyttöön puhtaasti *käytännölliset syyt*. Nämä liittyvät ennen kaikkea tilapäiseen avun tarpeeseen. Nämä käyttäjät ilmoittavat, että heillä on toisinaan tarvetta muuttoavulle, kukkien kastelulle tai kotieläinten hoidolle. Nämä vastaukset ovat hyvin pragmaattisia: aikapankki on toimivin (luultavasti ainoa toimiva) järjestelmä vastaamaan näiden ihmisten tarpeisiin. Vastauksissa ei korostu aikapankin ideologinen tai sosiaalinen funktio.

4.3 KÄYTETTY / HALUTUT PALVELUT

Kyselyssä kysyttiin, minkälaisia palveluita käyttäjät hakevat aikapankeista. Haettujen palveluiden lista ei ollut erityisen yllättävä. Kyse on varsin tavallisista kotitalouteen liittyvistä tai pientä osaamista vaativista toimista.

Arjen apua edustavat esimerkiksi siivous, muuttoapu, lastenhoito, eläinhoito, lumityöt tai kukkien kastelu. Tässä mielessä aikapankissa tarjonta ja tarve kohtaavat kätevästi. Tällaisia palveluksia pyydetään naapureilta varsin luontevasti ja niitä on tehty talkoilla kautta aikojen – aikapankki toimii tällöin eräänlaisena virtuaalisena ystävällisten naapureiden varantona. Monet vastaajista ilmoittivat tarvitsevansa nimenomaan arjen apua, sen tarkemmin erittelemättä. Aikapankki korostuu esimerkiksi tilapäisen lasten- tai eläinhoitoavun löytämisen käteväksi kanavana, jossa on myös tietynlaista yhteisön tunnetta. Esimerkiksi aikapankin kautta pyydetty lastenhoitaja koetaan ”ketä tahansa” luotettavampana, vaikkei olisikaan tuttu. Virtuaalisena yhteisönä aikapankki näin tuottaa ja ylläpitää yhteisöihin sisältyvää luottamusta.

Toisaalta monet hakevat pientä ammatillista apua. Käytän käsitettä ”pieni ammatillinen”, koska tällaiset toiminnot ovat sellaisia, joissa on äärimmäisen vaikea vetää rajaa ammattitaidon ja yleisemmän osaamisen välille. Esimerkkejä pienistä ammatillisista toimista ovat esimerkiksi kielenopetus ja -käännökset, hiustenleikkuu, hieronta, verhoilu, puutarhanhoito, atk-apu, kirjanpito tai autonrenkaiden vaihto. Periaatteessa mitä tahansa näistä voisi tehdä työkseen, mutta yhtä hyvin mitä tahansa voi osata jonkinlaisena kansalaistaitona tai harrastuksena.

Mitä sitten ihmiset kokevat saavansa aikapankeista? Mikä on se ”hyvä”, mitä aikapankki osallisilleen tuottaa? Toki banaalissa mielessä vastaus on selvä: toisaalta palveluita, toisaalta järjestelmässä mukana olemisen sosiaalisia piirteitä. On kuitenkin kiinnostavaa lukea vastauksia, joissa käyttäjät itse kuvaavat, mitä järjestelmältä saavat.

Olen jakanut nämä vastaukset kahden kategoriaan, joissa näkyy kiinnostava ristiriita. Ensimmäinen on aikapankki markkinoiden paheiden torjuntana. Toinen on aikapankki markkinoiden hyveiden täydellistämisenä. Kategoriat perustuvat luonnollisesti omaan tulkintaani, mutta on kiinnostavaa huomata, miten nämä kategoriat rikkovat yritystä ymmärtää aikapankkia yksinkertaisesti suhteessa markkina-ajatteluun.

Ensimmäisen kategorian vastauksissa aikapankit edustavat ihmisille aitoa, vilpittöntä ja autenttista ihmisten välistä kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tämän vastakohtana nähdään markkinatalous tai kapitalismi, jossa ihmisten väliset suhteet ovat vieraantuneita tai pelkistään instrumentaalisen rahasuhteen määrittämiä.

"Ihmiset vaihtavat palveluksia ihmisinä, eivät markkinatalousnappuloina rahan kiilto silmissä."

"Pientä jeesiä (erottuen kaupallisista palveluista)."

"Henkilökohtaamisia joista saa sosiaalisesti mielihyvää, eikä pelkkää tietokoneen kautta tapahtuvaa palvelua..."

"Kontaktit lähempänä kaveruutta kuin asiakassuhdetta."

"Mahdollisuus tehdä hoitoja "rahallisesti köyhille" ilman että niille jää tunne velkaantumisesta."

"Neuvoja esim. puutarhanhoitoon (normaalikaupassa persoonatonta)"

"Rehellistä jeesiä ihmiseltä ihmiselle."

"Olen tekemisissä todellisen ihmisen enkä kasvottoman "palveluntarjoajan" kanssa."

Toista kategoriaa kutsun markkinoiden hyveiden täydellistymisen kategoriaksi. Tässä aikapankin katsotaan olevan ylivoimainen juuri sen takia, että se toteuttaa markkinoiden itseymmärrykseen kuuluvia hyveitä paremmin kuin mihin markkinajärjestelmät yrityksestä huolimatta kykenevät. Aikapankki siis tässä mielessä on markkinoiden kriteereillä markkinoita parempi – se on joustavampi, asiakkaan tarpeisiin mukautuvampi, ja luo myös kaupallisten yritysten toiminnalle "koekenttää".

"Apu on nopeaa, joustavaa, vilpitöntä."

"Aikapankin kautta testasin erään yrittäjän palvelua, jota en olisi ilman aikapankkia testannut. Testauksen jälkeen olen käyttänyt samaa palvelua aikapankin ulkopuolella."

"Hyvän markkinointikanavan omalle osaamiselleni."

"Saan yksilöllistä apua, siis täsmäapua juuri omaan ongelmaani."

"Jos haluaa "ostaa" esim. tunnin silitystä, niin se on useimmille kaupallisille yrityksille liian pieni yksikkö."

4.4 AMMATILLISUUS

Kyselyssä selvitettiin myös aikapankkitoiminnan ammatillista luonnetta, onhan se veroviranomaisten keskeinen huolenaihe. Vain 10 prosenttia kyselyyn vastaajista ilmoitti aikapankissa tarjoamiensa palveluiden liittyvän omaan ammattiosaamiseensa, ja näistäkin vain murto-osa tarjoaa samaa palvelua yrittäjinä sekä eurotaloudessa että aikapankissa. Suurin osa ammattiosaamistaan aikapankissa tarjoavista ilmoittaa ammattiosaamisensa olevan joko vanhempaa perua ja sikäli nykyiseen ammatilliseen toimintaansa liittymätöntä, tai palkansaajana tehtyä työtä täydentävää. Tässä mielessä aikapankki näyttäytyy selvästi täydentävänä järjestelmänä eikä niinkään kaupallisten palveluiden korvaajana tai yritystoimintana.

4.5 PALVELUIDEN KORVAUTUVUUS

Ilmeisesti aikapankkeja pidetään lähtökohtaisesti harmittomina, jos ne voidaan todistaa olemassaolevia järjestelmiä täydentäviksi. Korvaavatko ne siis kaupallisia palveluita? Asiaa voidaan tietysti lähestyä eräänlaisen banaliteetin näkökulmasta: jossain mielessä mikä tahansa ihmisten välisen yhteistyön järjestelmä potentiaalisesti syrjäyttää kaupallisia palveluita. Tämä on lähinnä vallitsevan totaalisen kommodifikaation todellisuuden ääneenlausumista. Kuitenkaan lähtökohta, että mille tahansa on potentiaaliset markkinat, ei ole kovin hyödyllinen.

Korvaavia järjestelmiä voidaan lähestyä myös sen kautta, millaisina aikoina ne ovat toivottuja ja kannustettuja. Molemmista on paljon kansainvälisiä kokemuksia. Aikapankkeja käytetään runsaasti

AMMATILLISEN JA EPÄAMMATILLISEN RAJA

On hyvin vaikeaa sanoa, missä menee ammatillisen ja epäammatillisen toiminnon raja. Periaatteessa raja olisi vedettävä johonkin kohtaan alla olevaa sanajoukkoa, jos rajaa lähdetään vetämään. Toisaalta kaikkea näistä tai ei mitään näistä voidaan pitää ammatillisena toimintana.

verhoilu	atk-apu	kirjanpito	
siivous	lumityöt	hieronta	eläintenhoito
puutarhanhoito	kukkien kastelu		
kielenkäännökset	hiustenleikkaus	muuttoapu	
autonrenkaiden vaihto			

esimerkiksi Etelä-Euroopan talouskriisimaissa, joissa ne ovat toimineet aitoina joustomekanismeina. Erityisesti palvelualojen pienyritykset, kuten kampaajat, ovat voineet jossakin mielessä jatkaa liiketoimintaansa siirtämällä sen rahataloudesta aikapankkien piiriin. Etelä-Euroopan maissa tämä on taannut tiettyjen toimintojen ja toimeentulon jatkuvuutta.

Myös Britanniassa aikapankit ovat olleet keskeisessä roolissa kahdessa mielessä. Ensinnäkin aikapankkien käyttäjät ovat huomattavan pienituloisia. Yli puolella Britannian aikapankkien käyttäjästä kotitalouden vuositulot ovat alle 10 000 puntaa, mitä voidaan pitää erittäin niukkana toimeentulona. Aikapankit ovat olleet monille marginalisointisuhan alla eläville hyvinkin tärkeitä sosiaalisesti ja taloudellisesti. Toiseksi, valitsevan ”Big Society” –ajattelun puitteissa aikapankkeja on myös kannustettu. Big Society –ajatuksessa yhdistyvät aggressiivinen julkisten palveluiden purkaminen ja paikallisdemokratian kannustaminen: karrikoidusti sanottuna ihmisille halutaan antaa valta päättää kurjuuden jakamisen ehdoista. Aikapankit ovat toimineet myös tämän prosessin ideologisina välineinä. Onkin syytä muistaa, että ”korvaava malli” voi tarkoittaa myös repäisevän – ja

tarkoituksella heikennettävän – sosiaalipalvelujärjestelmän korvaajaa.

Suomessa, kuten todettua, aikapankkien käyttäjäprofiili on hyvin toisenlainen. Toimijat ovat korostuneesti koulutettuja ihmisiä, joiden voidaan olettaa olevan pääsääntöisesti kohtuullisesti toimeentulevia, tai ei ainakaan välittömän syrjäytymisvaaran alla eläviä. Tässä mielessä Suomen aikapankit näyttäisivät olevan luonteeltaan pikemmin täydentäviä kuin korvaavia järjestelmiä, riippumatta siitä, annetaanko ”korvaavalle” myönteinen (helpottaa sosiaalista inklusiota ja toimii talouden syklisenä sopeuttajana) vai kielteinen (nakertaa sosiaalivaltion rahoitusta) tulkinta. Tätä osaltaan vahvistaa kyselyn vastaajien kertomus ammatillisuutensa suhteesta aikapankkijärjestelmään.

Myös kyselyn palveluiden käyttämistä koskeva osuus vahvistaa tätä tulkintaa. Kyselyssä kysyttiin, olivatko aikapankin käyttäjät jättäneet kuluneen vuoden aikana käyttämättä julkisia tai yksityisiä palveluja aikapankin palveluiden käyttämisen takia. 81 prosenttia vastaajista ilmoitti, että ei ollut jättänyt käyttämättä kaupallisia palveluita aikapankkien käyttämisen takia. 95 prosenttia ilmoitti, että ei ollut jättänyt käyttämättä julkisia palveluita aikapankkien käyttämisen takia.

5. Yhteiskunnallisia vaikutuksia

Kansainvälisesti aikapankit ovat saaneet huomattavasti huomiota sekä myönteisinä yhteisön vahvistajina että toisaalta potentiaalisina tekosyinä, joita julkinen valta voi käyttää vetäytyäkseen kattavasta julkisrahoitteisesta sosiaalipalvelujärjestelmästä. Aikapankit ovat myös periaatteessa muodoltaan varsin samanlaisia maasta toiseen ja eri maiden aikapankki-aktiivit pitävät luonnollisesti aktiivisesti yhteyttä. On kuitenkin huomattava, ettei aikapankkien yhteiskunnallisia vaikutuksia voi suoraan päätellä kansainvälisistä kokemuksista. Suomen aikapankit edustavat selvästi järjestelmän suomalaista varianttia. Sille ominaista on käyttäjien korkeahko sosioekonominen status sekä Suomessa vallitseva hyvinvointijärjestelmän vahva poliittinen kannatus ja toisaalta itseorganisoidumisen ohut perinne. Myös vallitseva sosiaalitutkijajärjestelmä vaikuttaa aikapankkijärjestelmään: on esimerkiksi selvää, että aikapankin aktiiveiksi valikoituu keskimäärin hyväosaisia ihmisiä, mikäli sosiaalityöllä elävä joutuu aidosti pelkäämään sosiaalityön menettämistä tällaisissa järjestelmissä toimimisen vuoksi.

Britanniassa on huomattu, että aikapankeilla on erittäin myönteinen rooli sosiaalisen inklusion kanavana. Vuonna 2001 tehdystä tutkimuksesta havaittiin, että aikapankit ovat perinteisiä vapaaehtoistyön muotoja tehokkaampia tavoittamaan marginalisoituja ihmisiä¹⁴.

14. Seyfang, G & Smith K (2002) The time of

Tämä on merkillepantavaa, koska aikapankeissa ei ole edes kyse yksinomaan tai kohdennetusti marginalisoitujen tukemisesta. Lisäksi Aikapankkeihin on epäselvemmin ”liitetty” laadullisessa tutkimuksessa positiivisia fyysisiä ja henkisiä vaikutuksia sekä työkyvyn ylläpysymistä, mikä saattaa olla taloudellisesti tärkeää sekä ihmisille itselleen että yhteiskunnalle¹⁵.

Parhaimmillaan aikapankit toimivat arvokkaina joustomekanismeina ihmisille, jotka ovat joutuneet sivuun työmarkkinoilta. Britannialaiset tutkijat päätyivät arvioimaan aikapankkien taloudellisten hyötyjen olevan yhteiskunnalle jopa 850 punttaa vuodessa per käyttäjä. Taloudellinen säästö tulee konkreettisimmin näkyviin aikapankkihankkeissa, jotka keskittyvät tiettyyn osaamiseen – vertaistuki on tästä hyvä esimerkki. Esimerkiksi yhdysvaltalaisen aikapankin, joka keskittyi astmaatikkojen vertaistukeen, arvioitiin säästäneen terveydenhuoltokuluina 217 000 dollaria kahden vuoden aikana¹⁶. Voidaan luon-

our lives. Using banking for neighbourhood renewal and community capacity-building, NEF, Lontoo.

15. On kuitenkin kyseenalaista, voidaanko ihmisten työkyvystä vetää suoria kansantaloudellisia johtopäätöksiä, koska talouden dynamiikkaa ohjaa pikemmin taloudessa vallitseva kysyntä kuin työvoiman tarjonta.

16. Time Banking UK (2001) Rushey Green time bank evaluation report april 1999-may 2001.

nollisesti pohtia, voiko Aika parantaa –verkoston kaltaisilla vertaistukiverkostoilla olla vastaavia vaikutuksia.

Taloudellinen arviointi on kuitenkin vaikeaa ja myös harhaanjohtavaa. Voidaan kysyä, kuinka mielekästä tällainen rahallistaminen on, kun aikapankkien ensi sijainen tarkoitus ei ole säästää yhteiskunnan varoja vaan luoda toisenlainen talouden malli. Esittämällä aikapankkien hyötyjä euromääräisesti sorrutaan itse asiassa samaan ajatusvirheeseen kuin veroviranomaiset esittäessään euromääräistä verotusta. Laskelmiin liittyy väistämättä myös epäselviä metodologisia oletuksia, kun esimerkiksi yhteisöllisyyden rahallista arvoa pyritään arvioimaan tai tekemään kontrafaktuaalisia oletuksia palveluiden käytöstä. Kuitenkin laskelmista näkyy suuntaa-antavasti toiminnan yhteiskunnallinen merkitys. Toki jälleen Suomen kontekstissa voidaan kysyä, miten Aikapankki voisi toimia paremmin sosiaalisen inklusion kanavana. Pienituloisten ja eläkeläisten vähäinen määrä käyttäjien joukossa viittaa siihen, että toiminnalla olisi ennen kaikkea potentiaalia kehittyä nykyistä enemmän sosiaalista hyvinvointia tuottavaksi.

Aikapankkien tärkein yhteiskunnallinen vaikutus on sosiaalisten kontaktien luominen. Järjestelmä selvästi luo yhteisöllisyyttä naapurustoihin ja laajemmin kaupunkeihin, edistää sosiaalista luottamusta ja täten laajemmin sosiaalista pääomaa, lisäten sosiaalista hyvinvointia ja luottamusta. Luottamuksen merkitys koko talousjärjestelmälle on ollut nouseva tutkimusaihe myös taloustieteellisessä kirjallisuudessa.

Tässä yhteydessä on syytä palata alussa käsiteltyihin sosiaalisiin megatrendeihin, kuten yksinäisyyden lisääntymiseen. On luultavaa, että aikapankista rönsyävät toiminnot, kuten Aika paran-

taa, kasvattavat merkitystään jossain inhimillisen kohtaamisen ja terapian välimaastossa. Ennen kaikkea tällaisilla verkostoilla on mahdollisuus pehmentää terve/sairas -dikotomiaa yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa ihmistä pidetään täysin työkykyisenä, kunnes ylitettyään jonkin näkymättömän rajan onkin medikalisoitu kohde. Yhä useampien terapiatyön ammattilaisten mukaan juuri ajan ja kohtaamisen puute on ongelmallisinta terapiatyössä ja parantumisprosessissa. Toisaalta ehkäisevällä työllä on huomattava merkitys: hyvin kuormittuneille ihmisille jo sillä, että saa nukkua yhden yön kunnolla tai saa siivousapua arjen kaaoksen keskellä, voi olla ratkaiseva merkitys henkisten romahdusten torjumisessa. Aika parantaa pystyy myös toimimaan kokonaisvaltaisempana apuna kuin sektoroitu sosiaalipalvelujärjestelmä, jossa terapia on yhdessä organisaatiossa ja kotiapu toisessa, kun ihminen saattaisi tarvita nimenomaan molempia yhtä aikaa. Aika parantaa –verkoston näköisistä toiminnoista voi jatkossa kasvaa merkittäviäkin uuden vapaaehtoistyön muotoja, kun järjestötoiminta ammatti- laistuu liikaa.

Koko aikapankkijärjestelmän suunnasta vallitsee kuitenkin paljon epävarmuutta. Keskeinen kysymys on, tulisiko järjestelmää nimenomaan laajentaa vai rajata. Osa käyttäjistä ajattelee, että aikapankin olisi korostettava täydentävää luonnettaan: kyse on ainoastaan harrastuksesta, josta voidaan todistaa, ettei se kilpaile kaupallisten palveluiden kanssa. Nämä vastaajat toivovat ennen kaikkea ”tavarannemyyjien” ja ”huuhaa-hoitojen kauppaajien” aktiivista rajaamista ulos toiminnan piiristä. Toiset taas ajattelevat, että tämä on koko solidaarisuustalouden idean vastaista: aikapankkeja tulisi nimenomaan laajentaa ja kehittää

uuden talouden malleina ja pyrkiä korvaamaan vallitseva talousjärjestelmä ”alhaalta käsin” oikeudenmukaisemmalla ja yhteisöllisemmällä mallilla. Tällöin tavoitteena on nimenomaan tietoinen ”markkinoiden häirintä” sen sijaan, että pyrittäisiin takaamaan puutumattomuus markkinoihin. On selvää,

että aikapankkien yhteiskunnallisten hyötyjen potentiaali tulee varsinaisesti esille vasta jos toiminta pääsee laajenemaan – muistaen toiminnan nykyisen pienimuotoisuuden. Toisaalta nykytilanteessa viranomaiset luovat painetta toiminnan rajaamiseen.

6. Aikapankkien verotus

6.1 EUROVEROTUS JA AIKAPAN- KIN KÄYTTÄJIEN VEROKANNAT

Verotus on äärimmäisen poliittinen kysymys, onhan se taloudellisten taa-kanjakojen ydinkysymyksiä. Aikapankkien verottaminen euroissa tuhoaisi aikapankkien idean ja koko toiminnan motiivin. Kuten todettua, jo pelkkä verottajan linjaus on nakertanut toimintaa pahasti. Aikapankeissa vallitsee kohtuullisen selvä yksimielisyys euroverotuksen vahingollisuudesta. Yhtä lailla ongelmallinen voi olla pyrkimys rajata aikapankkitoimintaa. Sen sijaan aikapankkien suhteesta veroviranomaisten kanssa toimimiseen, toivaluutan rajoihin ja niin edespäin, on erimielisyyksiä.

Kysyttäessä suhtautumista aikapankkien verotukseen ja siihen, voisiko verotuksen organisoida jotenkin aikapankkia tyydyttävästi, hyvin monet vastasivat suoraan etteivät osaa sanoa. Muista vastauksista erottui selvästi kaksi eri ryhmää. Toiset ottivat lähtökohdaksi sen, että verot on maksettava, kun vain keksitään keino tehdä se aikapankin ehdoilla. Toiset taas suhtautuivat verotukseen kategorisen kielteisesti.

Ensimmäisen ryhmän edustajista monet pohtivat, voisivatko aikapankin jäsenet esimerkiksi, oman osaamisensa mukaan, avustaa kaupungin toiminnoissa: puistoalueiden kunnossapidossa, rakennustoimissa, siivoamisessa, puhtaanapidossa tai hoivatyössä. Suhtautuminen verotukseen on ratkaisukeskeistä

ja rakentavaa. Toisen ryhmän edustajat ottavat libertaristisen kannan joko suoraan (verotus on varkautta) tai kiertäen (verotus on epäoikeudenmukaista, koska kaupunki ei tuota aikapankille vastaavaa hyötyä). Tietysti on verotuksen perusidean vastaista ajatella, että verottajan ja veronmaksajan tulisi olla ”sujut”, jotta järjestelmä olisi oikeutettu. Verottaja on aina ”voitolla” suhteessa paikallistalouteen, koska julkisella vallalla on paikallistaloutta laajempia tehtäviä.

”Kaupunki/valtio ei tee mitään hyvää aikapankin suhteen joten ei ole mitään syytä maksaa sille veroa aikapankin tiimoilta. Yhtä hyvin valtio voisi vaatia veroa aurin-
gon katselusta.”

”Anteeksi, miksi pitäisi maksaa veroa esim. kaupungille? Mitä kaupunki on tehnyt tämän yhteiskunnallisen kanavan hyödyksi? ”

Toki on mahdollista, että verotuskysymyksen ”ratkaisuksi” muodostuu pelkkä status quon ylläpitäminen. Aikapankki jatkaa toimintojaan, ja verottaja tottuu olemaan puuttumatta siihen. Verottajan on ensinnäkin vaikea puuttua CES-järjestelmässä toimivaan tovikirjanpitoon, ellei se vaadi sitä oikeuspäätöksellä nähtäväkseen, mikä olisi todella poikkeuksellinen voimatoimi. Vaihtotyön verotus perustuu ilmoitusvelvollisuuteen, ja aikapankin käyttäjät voivat yksinkertaisesti jättää ilmoittamatta toivaluutassa tekemänsä

vaihtotyön. Tämä on täysin mahdollinen skenaario, ja luultavasti siihen myös hiljaa totuttaisiin. Verottaja katsoisi aikapankkia läpi sormien, kuten käytännössä monesti talkootöiden ja ansiotöiden raja-alueilla tapahtuukin.

Tämä skenaario kuitenkin sisältää useita ongelmia. Merkittävimmät näistä liittyvät aikapankin kehittämiseen. Käytännössä kehitystyö on vaikeaa, jos tilanne viranomaisten suuntaan on epäselvä ja tulenarka sekä perustuu lähinnä sanattoman sopimuksen ylläpitämiseen. Aikapankista tiedottaminen muuttuu vaikeaksi, sen sisäpiirilunne voimistuu, ja monet joka tapauksessa luopuvat koko järjestelmän käytöstä.

Useimmat aikapankin aktiivit toivovatkin, että verokysymykseen saataisiin mahdollisimman yksiselitteinen ja läpinäkyvä ratkaisu. Tämä mahdollistaisi nimenomaan aikapankin kehittämisen ja yhä uudet ”rönsyt”. Erään aktiivin sanoin aikapankki on nykytilanteessa pakotettu ”suojelemaan runkoa, kun pitäisi kasvattaa oksia”. Lain rajamailla tapahtuvat toiminnot saattavat karkottaa joitakin toimijoita aikapankin piiristä. Epäselvyyttä pahentaa se, että vaikka suurin osa aikapankin piirissä tapahtuvasta vaihdannasta ei olekaan potentiaalisen verotuksen piirissä, verolinjausta pidetään insensitiivisenä suhteessa aikapankin perusluonteeseen. Lisäksi jotkin mahdollisesti verotettavat toiminnot voivat olla kokonaisuuden kannalta kriittisiä. Esimerkiksi Aika parantaa –verkostossa on yksittäisiä toimintoja, kuten ryhmäohjaus, jotka saatavat olla verovelvollisuuden piirissä. Mikäli tämän vuoksi toiminnasta aleetaan karsia, se vaikuttaa lamauttavasti kaikkeen muuhunkin toimintaan.

Kysymys verotuksesta voidaan siis jäsentää seuraavasti. Ensinnäkin voidaan todeta, että aikapankkijärjestelmän

verottaminen euromääräisesti käytännössä tuhoaisi aikapankit. Edellytyksenä olisi sellaisen veronalaisen ja verottoman työn erottelun järjestelmän luominen aikapankin sisälle, joka käytännössä tekisi organisaation toiminnasta mahdollontta. Toiseksi se edellyttäisi viime kädessä arvottamaan euromääräisenä aikapankin työsuorituksia. Toimiakseen aikapankin on operoitava sellaisella vyöhykkeellä, mikä verottajan näkökulmasta on väistämättä ”harmaata aluetta”.

Niinpä on syytä esittää kysymys vaihtoehtoista. Ensimmäinen vaihtoehto olisi tietysti veroviranomaisten perääntyminen tai jonkinlainen poliittinen interventio, jolla tilanne selkiytettäisiin niin, että aikapankki voisi jatkaa toimintaansa. On kuitenkin epäselvää, onko tällaista näköpiirissä tai onko se edes mahdollista. Toinen vaihtoehto on spekulatiivisempi mutta kiinnostavampi: verotuksen organisoiminen toivaltuutassa.

6.2 TOVIVERON MALLI: HALLINNOLLINEN

Lähtökohtaisesti voidaan toki ajatella, että verojen maksaminen toveina on enemmän periaatteellinen kuin tekninen ongelma. Kyse on ennen kaikkea siitä, suostuuko verottaja operoimaan muulla valuutalla kuin eurolla. Onko viranomaisilla joustavuutta tällaiseen? Olisi luonnollisesti kiinnostavaa ja monia näköaloja avaavaa, jos vastaus olisi myönteinen.

Tulovero palkkatyöstä (myös vaihtotyöstä) maksetaan valtion organisoinnissa verotuksessa, josta verotuloja päätyy sekä valtiolle että kunnalle. Aikapankin yhteisölliseen luonteeseen sopisi luontevasti verojen maksaminen pikemmin kunnalle. Tämä edellyttäisi sitä, että a) veroviranomaiset valtion puolesta

sopisivat pidättäytyvänsä aikapankki-järjestelmän verottamisesta, koska aikapankin verotus tapahtuisi ”vain kunnallisverotuksena”, ja b) kaupunki rakentaisi järjestelmän aikapankkitoiminnan verottamiseksi. Toki tämä edellyttäisi kaupungin puolelta hieman vaivannäköä ja ennen kaikkea kiinnostusta aikapankkijärjestelmän toimintaa kohtaan.

Teknisesti kaupungille maksettava toivvero toimisi varsin yksinkertaisesti. Ensinnäkin kaupunki identifioisi kohteita, joissa on tarvetta ylimääräisille panoksille. Tämän jälkeen kaupunki lähettäisi aikapankin ylläpidolle kyselyn, onko aikapankista saatavissa tähän teki-joitä. Kohteesta riippuen kysely voi olla kertaluonteinen tai esimerkiksi kuukausittain esitettävä. Lisäksi aikapankki toki voisi identifoida itse esimerkiksi talkookohteita ja esittää näitä kaupungille toivon maksukohteiksi. Kaupungin esittämät pyynnöt tulisi organisoida niin, että aikapankki voi vastata niihin joko myönteisesti tai kielteisesti. Tämä koskee sekä instituutioiden valintaa ja yksittäisiä pyyntöjä. Näin vältetään tilanne, jossa verotus samaistuisi lähinnä työraugaistukseen (yhteiskuntapalvelus). Pyyntöjen välittäminen suuremmalle joukolle esimerkiksi niin, että nopein tai eniten miinuksilla oleva tietyn ajan sisällä vastannut ottaa toimeksiannon, on CES-systeemin sisällä teknisesti helppoa.

Aikapankin ja kaupungin olisi luotava keskinäinen kirjanpito. Käytännössä kaupungin olisi liitettävä yhdeksi toimijaksi CES-kirjanpitoon. Kaupungin tili toimisi teknisesti samalla tavalla kuin mikä tahansa tili, paitsi että sen saldo kasvaisi ”itsestään” jollakin transaktioiden määrästä riippuvalla etukäteen sovitulla logiikalla. Aikapankin ja kaupungin väliselle kirjanpidolle olisi määritettävä plus-miinus -saldon ylärajat aivan kuten yksittäiselle käyttäjälle. Tieten-

kään yhdenkään käyttäjän ei olisi koskaan pakko työskennellä kaupungille, mutta kaupungille työskentelystä saisi tavalliseen tapaan toveja. Kaikista transaktioista perittäisiin pieni sovittu verosuus. Vero-osuuksien summa luonnollisesti vastaisi kaupungin tilin saldon kasvua, jolloin kirjanpidon summa olisi nolla.

Lähtökohtaisesti järjestelmän olisi oltava aikapankin kontrollissa. Tällöin kaupungin olisi luultavasti luotettava aikapankilta saamiinsa lukuihin verosääntävien määrästä. Aikapankki on ennen kaikkea vahvaan eettiseen perustaan ja luottamukseen perustuva talousjärjestelmä, ja vain näillä ehdoilla se voi olla olemassa. Samoin vain näillä ehdoilla se voi tehdä yhteistyötä esimerkiksi kaupungin kanssa.

Liittymällä aikapankkijärjestelmän sisään kaupunki myös vahvistaisi aikapankkijärjestelmän sisäisen oikeuden määrittellä, mihin tovirahaa voi ylipäänsä käyttää. Tämä kontrolli ”rahan rajoihin” on, kuten todettua, olennainen osa aikapankkivaluutan ja organisaation ideaa. Näin erilaiset kaupungin esittämät kohteet tulisi erikseen hyväksyä aikapankin sisäisessä järjestelmässä kohteiksi, joiden toimintaan tovien käyttäminen on eettisten periaatteiden nojalla hyväksyttävää. Kun kohde (esimerkiksi kulttuuritapahtuma tai päiväkotito) on hyväksytty, kaupunki voi esittää palvelupyynnön.

Kaupungilla epäilemättä on runsaasti kohteita, joissa tarvitaan toisaalta täsmätyövoimaa (esimerkiksi erilaiset kulttuuritapahtumat), toisaalta sitäkin enemmän kohteita, joissa norminmukaisen työvoiman lisäksi apu-työvoima on aina tervetullutta eikä apu-työvoimana toimiminen edellytä erityistä koulutusta. Tällaisia ovat etenkin sellaiset sosiaalipalvelut, joissa korostuu inhimillinen läsnäolo, kuten päiväkodit tai van-

hainkodit. Tällaisissa palveluissa kenen tahansa aikapanos ja pelkkä inhimillinen läsnäolo on huomattavan tärkeää, ja täten ne sopisivat hyvin aikapankin perusideaan. Olisi kuitenkin oltava tarkkana, ettei toivieron kautta tehtävä työ syrjäyttäisi normitettua ammattitaitoista työvoimaa, vaan olisi aina henkilöstönormin ylittävää.

Kaupungilta tietysti edellytettäisiin aktiivisuutta. Tovivero kaupungille edellyttäisi järjestelyjä, esimerkiksi työntekijän hallinnoimaan kaupungin tovitiliä ja pitämään yhteyttä aikapankkilaisten panoksesta potentiaalisesti kiinnostuneisiin kaupungin hallintokuntiin.

Olennaista mallissa on, että kaupungin toivierotus voisi purkaa veroviranomaisten linjauksen synnyttämän poliittisen umpisolmun. Kaupunki on mahdollisesti ainoa toimija, joka voisi uskottavasti tulla veroviranomaisten ”väliin”. Toviverojärjestelmän perustamisen ehtona olisi luonnollisesti se, että veroviranomaiset hyväksyisivät järjestelmän verotuksena ja takaisivat näin omasta puolestaan aikapankille täyden toimintavapauden.

6.3 TOVIVERON MALLI: AUTONOMINEN

Toisaalta ”tovivero” toki merkitsee pelkkää kaupungille maksamista. Voidaan perustellusti kysyä, missä on kaupungin lupaama tuki? Eikö kaupungin ja aikapankin suhteiden pitänyt ainakin Helsingissä globaalin vastuun strategian mukaan mennä täysin toisinpäin? Voitanee suhteellisen perustellusti lähteä siitä, että tässä kontekstissa verojärjestelmien oikeutus on epäselvä.

Toinen mahdollisuus onkin luoda verotus selvemmin aikapankkijärjestelmän sisäiseksi. Eräänä vastauksena keskusteluun verotuksesta aikapankki

onkin jo lanseerannut sisäisen ”toviveron”. Jokainen käyttäjä maksaa eri vaihtoista pienen osuuden ylläpidolle. Tällä osittain ”maksetaan” järjestelmän perusinfrastruktuurin pyörittämisen vaivaa, mutta puolet tästä sisäisestä toivierosta käyttäjä voi kohdentaa haluamalleen taholle. Luonnollisesti tahon tulee olla aikapankkijärjestelmän sisällä ja täten aikapankkijärjestelmän eettisten periaatteiden mukaan hyväksytty toimija.

Veromalli olisi mahdollista rakentaa myös toivieron pohjalta, mitä aikapankit itse ovat eniten kannattaneet. Tällöin kaupungin yksittäiset toimijat (leikkipuistot, kaupunginosatilat, päiväkodit, kulttuuritapahtumat) voisivat liittyä kaupungin kirjanpitoon, ja yksittäiset käyttäjät voisivat kohdentaa toivieroaan niille haluamallaan tavalla. Tällöin järjestelmässä ei olennaisesti ottaen muuttuisi mikään muu kuin se, että kaupungin toimijat tulisivat yksiköiksi aikapankkijärjestelmän kirjanpitoon. Kaupungin toimijoiden mukanaolo tähän tapaan epäilemättä toisi myös kaupungin työntekijät luontevammin tekemisiinsä aikapankin kanssa ja suuremmin keskustelemaan toivieron käytöstä.

Toki tähän malliin liittyy avoimia kysymyksiä. Perustavin niistä on, voiko tällaista järjestelmää ylipäänsä kutsua ”veroksi”. Verotus määritelmällisesti tarkoittaa järjestelmää, jossa verovelvollinen ei päästä verojen kohdentamisesta vaan siitä päättää laajempi demokraattinen yhteisö. Jos aikapankissa haluttaisiin toistaa tämä ajatus mikrotasolla, toivierojen kohdentamisesta tulisi päättää jonkinlaisessa aikapankin ”yleiskokouksessa”, ei yksittäisten käyttäjien tasolla.

Lisäksi voidaan kysyä, miten tulisi suhtautua siihen, jos toivierot kohdentuisivat lähes kokonaan muille kuin kaupungin toimijoille. Tulisiko kaupungin laitoksilla olla jonkinlainen taattu

minimi – ja miten tämä järjestettäisiin? Entä tulisiko toivierojen epätasaista kohdentumista kaupungin sisällä pitää ongelmana?

Autonominen toiviero olisi vähintäänkin kiinnostava kokeilu. Jos kaupunki tahtoisikin sekä tukea aikapankkeja

että jotenkin aktivoitua verotuksessa, se voisi antaa muutaman vuoden selvitysjaksan tällaiselle järjestelmälle. Hallinnollinen toiviero taas olisi vähemmän aikapankin tyylin mukainen malli mutta lienisi sen hyväksyttävissä. Se myös noudattaisi enemmän perinteistä verotuksen mallia.

7. Lopuksi

Aikapankkijärjestelmän ja julkisen valan suhteet ovat jonkinlaisessa törmäyskohdassa. Tällaisista törmäyksistä saattaa kuitenkin kasvaa uudenlaisia, hyvinkin kiinnostavia tulevaisuuden ratkaisuja. Osa aikapankin aktiiveista jopa sanoo, että verottajan ohjeistus oli hyväksi, koska se pakotti miettimään uudenlaisia ratkaisuja.

Toviveron kehittäminen olisi tapa, jolla asia voitaisiin ratkaista käytännössä myös verottajaa tyydyttävällä tavalla. Sitä voidaan pitää myös pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle ominaisena ratkaisuna. Kyse on ennen kaikkea siitä, miten aikapankin kaltaiset vaihtoehtoiset talousjärjestelmät suhteutuvat ”perinteiseen” hyvinvointipalvelujärjestelmään. Tällaiset järjestelmät ja erilaiset vertaistuotannon muodot ylipäänsä tulevat varmasti lisääntymään tulevaisuudessa. Ne voivat kuitenkin kasvaa hyvinvointijärjestelmiin integroituvina tai hyvinvointijärjestelmien vastaisina.

Esimerkiksi Britanniassa aikapankit linkittyvät vahvasti yritysten yhteiskuntavastuupuheeseen ja yrityskansalaisen identiteettiin. Aidosti suomalainen malli voisi olla sellainen, jossa aikapankit ja verottajat löytäisivät yhteisen sävelen; syntyisi uudenlaisia verotuksen muotoja eräänlaisina ”kaupungin talkoina”. Tällainen malli herättäisi varmasti kansainvälistäkin mielenkiintoa – ovathan

sekä pohjoismainen hyvinvointivaltio että paikallistalousjärjestelmät laajasti ihailtuja instituutioita, joita ei ole totuttu pitämään vaivatta yhteen sovitettavina. Ennen kaikkea aikapankkijärjestelmän suhde verotukseen olisi ratkaistava jollakin tavalla. Verotuskysymys on ollut aikapankkien yllä koko niiden olemassaolon ajan. On toivottavaa, että ratkaisutapa olisi solidaarisuustalouden kannalta myönteinen ja samalla myös luova.

Yleisesti aikapankkijärjestelmien vaikutuksista voidaan sanoa, että niillä voisi olla Suomessakin huomattavasti nykyistä suurempi rooli yhteisöjen vahvistajina, uudenlaisen kansalaisosallistumisen tapana ja eräänlaisena vertaistuen muotona. Ne voivat lisätä vakauden ja luottamuksen tunnetta. Suomessa niiden taloudellinen rooli vaikuttaa kuitenkin olevan suhteellisen vähäinen, ja universaali palvelujärjestelmä on ja luultavasti pysyykin varsin vahvana. Aikapankki ei myöskään näytä olevan erityisen ammattimaiseen toimintaan käytetty järjestelmä.

Aikapankilla on lisäksi keskeisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia eräänlaisena elävänä demokratiakokeiluna. Tovirahan rajojen jatkuva kollektiivinen määrittely on myös prosessi, jossa yhteisö tekee eräänlaista taloudellisen demokratian mikrokokeilua. Aikapankit voivat tulevaisuudessa vaikuttaa yhteiskuntaan huomattavasti myös tätä kautta.

Kysely aikapankkien käyttäjille

Vasemmistofoorumi ry toteuttaa selvityksen aikapankkitoiminnan yhteiskunnallisista vaikutuksista. Kyselyn taustalla on Stadin Aikapankin aktiivien ilmaiseva tarve selvittää aikapankkien yhteiskunnallisia vaikutuksia tilanteessa, jossa uudet verolinjaukset vaikuttavat aikapankkien toimintaan.

Osana selvitystä toteutamme tämän aikapankkien käyttäjille suunnatun kyselyn. Tarkoituksena on selvittää, miten aikapankkeja käytetään, miten aikapankkien katsotaan erottuvan kaupallisesta taloudesta ja julkisista palveluista, ja miten käyttäjät näkevät aikapankkien

tulevaisuuden. Kyselyn täyttäminen kestää vain 10-15 minuuttia. Selvityksen kannalta kyselyyn vastaaminen on suuri apu, kiitos siis etukäteen!

Kyselyyn vastatakseen ei tarvitse olla aikapankin aktivisti tai jokapäiväinen käyttäjä: päinvastoin kokemuksia ja ajatuksia kerätään kaikenlaisilta aikapankin jäseniltä. Kaikkiin kysymyksiin on tarkoitus vastata, mutta avovastauksia voi jättää myös tyhjäksi, mikäli vastaaminen tuntuu vaikealta.

Kysely sulkeutuu 16.2.

Palaute ja kysymykset: teppo.eskelinen@vasemmistofoorumi.fi

Sukupuoli

- ☐ nainen
- ☐ mies
- ☐ muu / en halua vastata

Koulutustaso

- ☐ kansakoulu / peruskoulu
- ☐ ylioppilas
- ☐ opistotutkinto
- ☐ akateeminen loppututkinto

Perhesuhteet

- ☐ asun yksin
- ☐ taloudessa aikuisia mutta ei lapsia
- ☐ taloudessa aikuisia ja lapsia

Mikä sai sinut alun perin liittymään aikapankin jäseneksi?

Ikä

- ☐ alle 20
- ☐ 21-34
- ☐ 35-49
- ☐ 50-64
- ☐ 65 tai yli

Kuinka monta vaihtoa teit aikapankissa viime vuonna?

- ☐ en yhtään
- ☐ vain yksittäisiä (1-10)
- ☐ vaihdon tai useita vaihtoja kuukausittain (11-30)
- ☐ vaihdon noin viikoittain (30-60)
- ☐ enemmän

Minkälaista apua olet hakenut tai yleensä haet aikapankeista?

Liittyvätkö aikapankeissa tarjoamasi palvelut ammatti-osaamiseesi?

- ☐ kyllä
- ☐ eivät
- ☐ joskus
- ☐ en osaa sanoa

Jos vastasit edelliseen kysymykseen "kyllä", rastita ammatti-osaamistasi kuvaava vaihtoehto/vaihtoehdot.

- ☐ Olen yrittäjä ja tarjoan palkkatyössäni samoja palveluita kuin aikapankissa
- ☐ Olen palkansaaja ja teen työkseni samoja asioita mitä tarjoan palveluina aikapankissa
- ☐ Ammatti-osaamiseni liittyy nykyiseen palkkatyöhöni vain satunnaisesti
- ☐ Ammatti-osaamiseni on aiemmin hankittua ja ei liity nykyiseen palkkatyöhöni lainkaan
- ☐ Muu / kysymykseen on vaikeaa vastata

Minkälaista apua toivot löytäväsi aikapankeista?

Oletko jättänyt viimeksi kuluneen 6 kuukauden aikana käyttämättä JULKISIA palveluita siksi, että aikapankissa on ollut tarjolla vastaava tai korvaava palvelu?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Oletko jättänyt viimeksi kuluneen 6 kuukauden aikana käyttämättä KAUPALLISIA palveluita siksi, että aikapankissa on ollut tarjolla vastaava tai korvaava palvelu?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Oletko jättänyt viimeksi kuluneen 6 kuukauden aikana pyytämättä apua ystäviltä / naapureilta / sukulaisilta siksi, että aikapankin kautta on ollut tarjolla vastaavaa apua?

- ☐ kyllä
- ☐ en

Onko aikapankkien käyttämisellä sinulle taloudellista merkitystä?

- ☐ kyllä, aikapankkien käyttäminen helpottaa taloudellista pärjäämistäni huomattavasti
- ☐ kyllä, mutta merkitys on vähäinen
- ☐ ei, aikapankin käyttö liittyy muihin syihin

Mitä sellaista apua tai kokemusta koet saavasi aikapankin käyttäjänä, mitä kaupalliset tai julkiset palvelut eivät tarjoa?

Koetko saavasi palveluiden tarjoamisesta aikapankissa muutakin kuin toveja, esimerkiksi sosiaalisten suhteiden muodossa? Mitä?

Stadin aikapankilla on käytössä sisäinen toivvero. Pitäisikö toivveron olla mielestäsi virallinen ja hyväksytty tapa maksaa veroja esimerkiksi kaupungille?

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

Jos vastasit edelliseen kysymykseen myönteisesti, osaatko sanoa miten vero olisi mielestäsi luontevaa maksaa?

Koetko, että aikapankissa käyttämiesi / tarjoamiesi palveluiden arvo voidaan määritellä euromääräisesti?

- ☐ kyllä, helposti
- ☐ kyllä, mutta se on osittain keinotekoista
- ☐ ei, palvelut ovat luonteeltaan erilaisia
- ☐ ei, palvelut ovat luonteeltaan erilaisia ja euroissa mittaaminen on vastoin aikapankin perusideaa

Miten kehittäisit aikapankkeja tulevaisuudessa?

Vasemmistofoorumi ry.